9940 ـ بەش نامازنىڭ بەلگىلەنگەن ۋاقىتلىرى

سۇئال

ئەسىر نامىزىنىڭ ۋاقتى قاچان ئاياغلىشىدۇ ؟ ھەمدە ئۇنى سائەت بىلەن ئېنىق بەلگىلەپ بىرەلەمسىلەر ؟

تەپسىلى جاۋاب

ئاللاھ بەندىلىرىگە بىر كېچە ـ كۈندۈزدە بەش نامازنى ئاللاھنىڭ دانالىقى تەقەززا قىلغان ۋاقىتلار بىلەن ۋاقتى بەلگىلەنگەن ھالدا پەرز قىلدى ، شۇنىڭ بىلەن بەندە بۇ ۋاقىتلار داۋامىدا بۇ نامازلاردا پەرۋەردىگارى بىلەن ئالاقىلىشىدۇ . ئۇلار يۈرەككە نىسبەتەن سۇنىڭ دەرەخنى بىر قېتىمدا سۇغۇرۇپ ئاندىن ئۈزۈلۈپ قالماستىن ، ئۇنى پات ـ پات سۇغۇرۇپ تۇرۇشىغا ئوخشايدۇ . نامازلارنىڭ بۇ ۋاقىتلاردا ئادا قىلىنىشىدىكى يەنە بىر ھېكمەت بولسا ئەگەر بۇ نامازلارنىڭ ھەممىسى بىر ۋاقىتتا ئادا قىلىنىدىغان بولسا ، كىشىلەر ئۇنىڭدىن زېرىكىپ قالماسلىقى ياكى ئۇنى قىيىن ھىس قىلماسلىقى ئۈچۈن . ئاللاھ ئەڭ دانا ھۆكۈم قىلغۇچى .

["مقدمة رسالة أحكام مواقيت الصلاة للشيخ محمد ابن عثيمن رحمه الله .]

نامازلارنىڭ ۋاقىتلىرى ھەدىيستە پەيغەمبەر(ئاللاھنىڭ تەرىپلىشى ۋە ئامانلىق ئۇنىڭغا بولسۇن) تەرىپىدىن ئوتتۇرىغا قويۇلغان : پېشىنىنىڭ ۋاقتى كۈن ئەڭ ئېگىز نۇقتىسىدىن ئۆتكەندە ھەمدە كىشىنىڭ سايىسى ئۆزىنىڭ بويى بىلەن تەڭ ئۇزۇنلۇقتا بولغاندىن باشلاپ ، ئەسىرنىڭ ۋاقتى كىرگۈچە . ئەسىرنىڭ ۋاقتى كۈن سارغايغۇچە داۋاملىشىدۇ . شامنىڭ ۋاقتى شەپەق يوقالغۇچە داۋاملىشىدۇ . خۇپتەننىڭ ۋاقتى تەڭ كېچىگىچە داۋاملىشىدۇ . بامداتنىڭ ۋاقتى تاڭ ئاتقاندىن باشلاپ ، كۈن كۆتۈرۈلگىچە . كۈن كۆتۈرۈلۈشكە باشلىغاندا ، ناماز ئوقۇشتىن توختا ، چۈنكى ئۇ شەيتاننىڭ ئىككى مۆڭگۈزىنىڭ ئارىسىدا كۆتۈرۈلىدۇ .]

مۇسلىم نەقىل قىلغان ، 612]

بۇ ھەدىيس كۈندىلىك بەش نامازنىڭ ۋاقىتلىرىنى ئوچۇقلاپ بېرىدۇ . ئۇلارنى سائەت ئارقىلىق ئېنىق قىلىپ بېرىشكە كەلسەك ، بۇ بىر شەھەر يەنە بىرىدىن پەرقلىنىدۇ . بىز ھەر بىرىنى تىخىمۇ تەپسىلى قىلىپ تۆۋەندىكىچە ئېنىق قىلىپ بېرىمىز :

1- پېشىن ۋاقتى

پەيغەمبەر (ئاللاھنىڭ تەرىپلىشى ۋە ئامانلىق ئۇنىڭغا بولسۇن) : پېشىنىنىڭ ۋاقتى كۈن ئەڭ ئېگىز نۇقتىسىدىن ئۆتكەندە ھەمدە كىشىنىڭ سايىسى ئۆزىنىڭ بويى بىلەن تەڭ ئۇزۇنلۇقتا بولغاندىن باشلاپ ، ئەسىرنىڭ ۋاقتى كىرگۈچە . دېدى . شۇنىڭ بىلەن پەيغەمبەر (ئاللاھنىڭ تەرىپلىشى ۋە ئامانلىق ئۇنىڭغا بولسۇن) پېشىن ۋاقتىنىڭ باشلىنىش ۋە ئاخىرلىشىش ۋاقتىنى ئېنىق قىلىپ بەردى :

پېشىن ۋاقتىنىڭ باشلىنىشى بولسا كۈن ئۆزىنىڭ ئەڭ ئېگىز نۇقتىسىدىن ئۆتكەندە ، يەنى ، ئاسماننىڭ ئەڭ ئېگىز قىسمىدىن ئۆتۈپ ، غەرىپكە قايرىلىشقا باشلىغاندا .

كۆننىڭ ئەڭ ئىگىز نۇقتىسىدىن ئۆتكەنلىكىنى(پېشىن ۋاقتىنىڭ باشلانغانلىقىنى) بىلىشنىڭ ئەمىلىي ئۇسۇلى :
تاياق ياكى كالتەكنى بىر ئوچۇق جايغا قويۇڭ . كۆن شەرىقتە كۆتۈرۈلگەندە ، بۇ تاياقنىڭ سايىسى غەرىپكە قاراپ چۈشىدۇ . كۆن قانچە ئىگىزلىگەنسىرى ، سايىمۇ شۇنچە قىسقىرايدۇ . ناۋادا ئۇ قىسقىراشنى داۋاملاشتۇرسا ، كۆن تىخى ئۆزىنىڭ ئەڭ ئىگىز نۇقتىسىغا يىتىپ بارمىغان بولىدۇ . سايە ئۆزىنىڭ مەلۇم نۇقتىسىغا يەتكۈچە ، قىسقىراشنى داۋاملاشتۇرىدۇ ، ئاندىن ئۇ ئۇزىراشقا ، شەرىققە قاراپ چۈشۈشكە باشلايدۇ . ئۇ ئازراق بولسىمۇ ئۇزىرىغان بولسا ، ئۇنداقتا كۆن ئۆزىنىڭ ئەڭ ئىگىز نۇقتىسىدىن ئۆتكەن بولىدۇ . ئەنە شۇ نۇقتىدا پېشىننىڭ ۋاقتى كىرگەن بولىدۇ .
ئەڭ ئىگىز نۇقتىنى(يەنى، زاۋالنى) سائەت بىلەن بىلىش : كۆن چىقىش بىلەن كۆن ئولتۇرۇش ئارلىقىدىكى ۋاقىتنى تەڭ ئىككىگە بۆلۈڭ ، ھەمدە ئۇ بولسا ئەڭ ئىگىز نۇقتىنىڭ ۋاقتى . ئەگەر بىز كۆن ئەتتىگەن سائەت 6دە چىقىدۇ ، ھەمدە كەچ سائەت 7 دە ئولتۇرىدۇ دەپ پەرەز قىلساق ، ئۇنداقتا ئەڭ ئىگىز نۇقتا چۈش سائەت 12 دە بولىدۇ . ئەگەر ئۇ ئەتتىگەن سائەت 7 دە چىقىپ ، كەچ سائەت 7 دە ئولتۇرسا ، ئۇنداقتا ئەڭ ئىگىز نۇقتا چۈشتىن كىيىن سائەت 1 دە بولىدۇ ، قاتارلىقلار .
[الشرح الممتع (2/96)] كە قاراڭ .
پېشىن ۋاقتىنىڭ ئاخىرلىشىشى : ھەر قانداق نەرسىنىڭ ئەڭ ئىگىز نۇقتا ۋاقتىدىكى سايىسى (يەنى ، زاۋال سايىسى)دىن كىيىنكى سايىسى شۇ نەرسىنىڭ ئۇزۇنلىقىغا تەڭ بولغۇچە .
پېشىن ۋاقتىنىڭ ئاخىرلاشقانلىقىنى بىلىشنىڭ ئەمەلىي ئۇسۇلى :
ئاياىام بىز قويغان تاياق ياكى كالتەككە قايتايلى ، ھەمدە ئۇنىڭ ئۇزۇنلىقىنى 1 مىتىر دەپ پەرەز قىلايلى . بىز شۇنىڭغا دىققەت قىلىمىزكى ، كۆن ئۆزىنىڭ ئەڭ ئىگىز نۇقتىسىغا يىتىشتىن بۇرۇن ، سايە مەلۇم نۇقتىغا يەتكۈچە ئاستا_ئاستا كىمىيىدۇ (بۇ نۇقتىغا بىر بەلگە قويۇۋالىمىز) ، ئاندىن ئۇ ئۇزىراشقا باشلايدۇ ، ئۇ نۇقتىدا پېشىننىڭ ۋاقتى كىرگەن بولىدۇ . سايە ئۇزىراشنى ، ھەمدە ئۇنىڭ ئۇزۇنلىقى شۇ نەرسىنىڭ ئۇزۇنلىقىغا تەڭ بولغىچە شەرىققە قاراپ چۈشۈشنى داۋاملاشتۇرىدۇ ،(يەنى ، ئۇ ئەڭ ئىگىز نۇقتا دەپ بەلگە قويۇلغان نۇقتىدىن باشلاپ 1 مىتىر ئۇزۇنلۇقتا بولىدۇ) . بەلگىنىڭ ئالدىدىكى سايە ھىساپلانمايدۇ ، ھەمدە ئۇ زاۋال سايىسى (ئەڭ ئىگىز نۇقتا سايىسى) دەپ ئاتىلىدۇ . بۇ نۇقتىدا پېشىن ۋاقتى ئاخىرلىشىدۇ ھەمدە ئۇلاپلا ئەسىرنىڭ ۋاقتى كىرىدۇ .
2– ئەسىرنىڭ ۋاقتى :
پەيغەمبەر(ئاللاھنىڭ تەرىپلىشى ۋە ئامانلىق ئۇنىڭغا بولسۇن) : ئەسىرنىڭ ۋاقتى كۆن سارغايغۇچە داۋاملىشىدۇ . دىدى .
بىز شۇنى بىلىمىزكى ، ئەسىرنىڭ ۋاقتى پېشىن ۋاقتى ئاخىرلاشقاندا،يەنى ، نەرسە سايىسىنىڭ ئۇزۇنلىقى شۇ نەرسىنىڭ ئۇزۇنلىقىغا تەڭ بولغاندا باشلىنىدۇ. ئەسىرنىڭ ئىككى ئاخىرلىشىش ۋاقتى بار .
a) ئەۋزەل ۋاقتى : بۇ بولسا ئەسىرنىڭ ۋاقتى باشلىنىپ ، كۆن سارغايغۇچە داۋاملىشىدۇ ، چۈنكى پەيغەمبەر (ئاللاھنىڭ تەرىپلىشى ۋە ئامانلىق ئۇنىڭغا بولسۇن) : ئەسىرنىڭ ۋاقتى كۆن سارغايغۇچە داۋاملىشىدۇ . دىدى . بۇ ۋاقىتنى سائەت بىلەن ئىنىق قىلىپ بىرىش پەسىللەرگە قاراپ ھەرخىل بولىدۇ .
b) زۆرۈر ۋاقتى : بۇ بولسا كۆن سارغايغاندىن باشلاپ ، كۆن ئولتۇرغىچە داۋاملىشىدۇ . چۈنكى پەيغەمبەر (ئاللاھنىڭ

تەرپلىشى ۋە ئامانلىق ئۇنىڭغا بولسۇن) : كىمكى كۈن ئولتۇرۇشتىن بۇرۇن ئەسرنىڭ بىر رەكئىتىگە ئۈلگىرەلىسە ، ئەسرگە ئۈلگۈرگەن بولىدۇ . دىگەن . [بۇخارىي (579) ، مۇسلىم(608) نەقىل قىلغان .]

سۇئال : زۆرۈر ۋاقىتنىڭ مەنىسى نىمە؟

بۇ يەردىكى زۆرۈرىيەت بولسا بىر كىشىنى مەلۇم مۇھىم ياكى ساقلانغىلى بولمايدىغان ئىش ، مەسىلەن ، جاراھەتنى تىڭىش دىگەندەك ئىشلار ئەسرنى ئوقۇشتىن قويغان بولسا ، ھەمدە ئۇ كۈن سارغىيىشتىن بۇرۇن ناماز ئوقۇيالايدۇ لىكىن تەستە ، ئۇنداقتا ئۇ نامازنى كۈن ئولتۇرۇشتىن بۇرۇن ئوقۇيدۇ . بۇ ھالەتتە ئۇ نامازنى ۋاقتىدا ئوقۇغان ھەمدە گۇناھ قىلمىغان بولىدۇ ، چۈنكى بۇ بولسا زۆرۈر ۋاقىت . ئەگەر كىشى نامازنى كېچىكتۈرۈشكە مەجبۇر بولسا ، ئۇ نامازنى كۈن ئولتۇرۇشتىن بۇرۇن ئوقۇغانلا بولسا گۇناھ يوق .

3- شامنىڭ ۋاقتى :

پەيغەمبەر (ئاللاھنىڭ تەرپلىشى ۋە ئامانلىق ئۇنىڭغا بولسۇن) : شامنىڭ ۋاقتى شەپەق يوقالغۇچە داۋاملىشىدۇ . دىدى . يەنى ، شامنىڭ ۋاقتى ئەسرنىڭ ۋاقتى ئاخىرلىششى بىلەنلا باشلىنىدۇ ، يەنى ، كۈن ئولتۇرۇپ ، شەپەق ياكى قىزىللىق يوقالغۇچە داۋاملىشىدۇ . ئەگر قىزىللىق ئاسماندىن غايىپ بولسا شامنىڭ ۋاقتى ئاخىرلىشىشىدۇ ، خۇپتەننىڭ ۋاقتى كىرىدۇ . ھەمدە ئۇنى سائەت بىلەن ئىنىق قىلىپ بىرىش پەسىللەرگە قاراپ ھەرخىل بولىدۇ . شۇڭا سىز قاچان شەپەقنىڭ ئۇپۇقتىن يوقالغانلىقىنى كۆرسىڭىز ، بۇ شام ۋاقتىنىڭ ئاخىرلاشقانلىقىنى كۆرسىتىدۇ .

4- خۇپتەن ۋاقتى :

پەيغەمبەر (ئاللاھنىڭ تەرپلىشى ۋە ئامانلىق ئۇنىڭغا بولسۇن) : ھەمدە خۇپتەننىڭ ۋاقتى تەڭ كېچىگىچە داۋاملىشىدۇ . دىدى . شۇڭا خۇپتەننىڭ ۋاقتى شامنىڭ ۋاقتى ئاخىرلىششى بىلەنلا (يەنى ئاسماندىكى قىزىللىق يوقىلىشى بىلەن) باشلىنىپ ، تەڭ كېچىگىچە داۋاملىشىدۇ .

سۇئال : تەڭ كېچىنى قانداق ھىساپلايمىز ؟

جاۋاپ : ئەگەر تەڭ كېچىنى بىلمەكچى بولسىڭىز ، ئۇنداقتا كۈن ئولتۇرغاندىن باشلاپ ، تاڭ ئاتقۇچە بولغان ۋاقىتنى ھىساپلاڭ . ئۇنىڭ تەڭ يېرىمى بولسا خۇپتەن ۋاقتىنىڭ ئاخىرقى ۋاقتى (ھەمدە ئاشۇ تەڭ كېچە) .

شۇڭا كۈن چۈشتىن كىيىن سائەت 5 تە ئولتۇرسا ، ھەمدە بامدات سائەت 5 تە باشلانسا ، ئۇنداقتا تەڭ كېچە بولسا كەچ سائەت11 بولىدۇ . ئەگەر كۈن سائەت 5 تە ئولتۇرۇپ ، تاڭ سائەت 6 دە ئاتسا ، ئۇنداقتا ، تەڭ كېچە سائەت 11 يىرىمدە بولىدۇ ، قاتارلىقلار .

5- بامدات ۋاقتى :

پەيغەمبەر(ئاللاھنىڭ تەرپلىشى ۋە ئامانلىق ئۇنىڭغا بولسۇن) : بامداتنىڭ ۋاقتى تاڭ ئاتقاندىن باشلاپ ، كۈن كۆتۈرۈلگىچە . كۈن كۆتۈرۈلۈشكە باشلىغاندا ، ناماز ئوقۇشتىن توختا ، چۈنكى ئۇ شەيتاننىڭ ئىككى مۆڭگۈزىنىڭ ئارىسىدا كۆتۈرۈلىدۇ . دىدى . بامداتنىڭ ۋاقتى ئىككىنچى تاڭ ئىتىشتىن باشلىنىپ ، كۈن چىقىش بىلەن ئاخىرلىشىدۇ . ھەمدە ئىككىنچى تاڭ بولسا شەرقتىكى ئۇپۇقتا كۆررۈنگەن كەڭ سوزۇلغان ئاقلىق بولۇپ ، ئۇ شىمالدىن جەنۇپقا قاراپ سوزىلىدۇ . بىرىنچى تاڭ بولسا ئۇ ئىككىنچى

تاڭدىن تەخمىنەن بىر سائەت بۇرۇن كۆرۈنىدۇ . ئۇلارنىڭ ئارىسىدىكى پەرق :

1) بىرىنچى تاڭدا بولسا ئاقلىق شەرقتىن غەرىپكە قاراپ سوزىلىدۇ ، ئىككىنچى تاڭدا بولسا ئۇ شىمالدىن جەنۇپقا قاراپ سوزىلىدۇ .

2) بىرىنچى تاڭ بولسا كەينىدىن قاراڭغۇلۇق كىلىدۇ ، يەنى يورۇقلۇق قىسقا ۋاقىت داۋاملىشىدۇ ئاندىن ئۇ يەنە قاراڭغۇلىشىدۇ . ئىككىنچى تاڭ بولسا كەينىدىن قاراڭغۇلۇق كەلمەيدۇ ، بەلكى يورۇقلۇق كۈچىيىدۇ .

3) ئىككىنچى تاڭ بولسا ئۇپۇققا تۇتاش بولىدۇ ، ئۇنىڭ بىلەن ئۇپۇق ئارىسىدا قاراڭغۇلۇق بولمايدۇ ، لىكىن بىرىنچى تاڭ بولسا ئۇنىڭ بىلەن ئۇپۇق ئارىسىدىكى قاراڭغۇلۇق بىلەن ئۇپۇقتىن ئايرىلغان بولىدۇ .

[الشرح الممتع (2/107).] كە قاراڭ .